

SECTION 6. GENERAL LINGUISTICSDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-485-6-27>**THE FUNCTIONS OF CASUAL VOCABULARY
IN MARIA MATHIOS' NOVEL "MR. AND MRS. YU-KO
IN THE LAND OF UKRIV"****ФУНКЦІЇ ОКАЗІОНАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ У РОМАНІ
МАРІЇ МАТІОС «МІСТЕР І МІСІС Ю-КО В КРАЇНІ УКРІВ»****Onyshchenko H. A.**

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Philology and Language
Communication
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine*

Онищенко Г. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та мовної
комунікації
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

Переважає більшість okazіональних новотворів, які функціонують у творах М. Матіос, виконують власне стилістичні функції. У ряді випадків okazіоналізми вводяться задля влучної, дотепної характеристики, яка містить елементи суб'єктивної оцінки певних осіб або явищ (оцінна функція).

Надзвичайно показовим у цьому плані прикладом є роман Марії Матіос «Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів». Твір є гострою політичною сатирою із властивими цьому жанрові іронією та сарказмом; важливу роль тут відіграють okazіональні новотвори, які виконують передусім оцінно-номінативну функцію. Наприклад: «І вийшли на арену силачі: шантажорозвінчувач і реформоподавач, ...генератор і сокирник не однієї політичної сили і власного імені – Роман Смердний; екс-денді, ВЕНЕТГО-любець, порадник і розрадник... Мішаня Плотський; космопідкорювач, екс-Папа у квадраті – Леонід Другий Кудла; кубико-рубико-перекидувач, Монако-житель – Ахмет Магометов; незмінний лапшеріз і окоплюв Пліховшек, єдина прометес-жінка – Тама Підшкуратова, незабудько власних університетів Ромко Збавич [1].

Аналізуючи функціональне призначення новотворів, також визначаємо номінативну функцію, адже більшість неологізмів з'являється

в творах Марії Матіос у зв'язку з необхідністю назвати нове поняття чи предмет або дати нову назву поняттю, що вже існує. Такі одиниці мають переважно інформативно-комунікативне навантаження, стилістичне забарвлення виявляється в них доволі слабо. Наприклад: В укрів почалася тотальна плювофобія [1]; характерництво стало модним [1]; наклеювання колючих дідоморозівських борід [1]; героїністки-початківці [1].

Деякі оказіональні номінації зумовлені прагненням дібрати експресивний еквівалент до вже наявного в мові поняття; вони виконують номінативно-експресивну функцію, оскільки не лише по-новому називають якісь предмети, ознаки чи явища, але й передають зміст з більшою інтенсивністю, з емоційним або логічним посиленням. Наприклад: недоношуванці, що в народі називалося секенд-хендом [3]; мобільні «дебільними» [3] та любов-забудьрозум [3].

Значна кількість дібраних оказіональних лексем використовується письменницею задля створення гумористичного чи комічного ефекту. Використання оказіоналізмів як засобів комізму значною мірою залежить від індивідуального світобачення автора, від його вміння обіграти ту чи ту ситуацію таким чином, щоб надати їй відповідного гумористичного звучання.

Крім виконання названих стилістичних функцій, оказіональні новотвори, що функціонують у романі, також виявляють здатність образно описувати зображуване, тобто виконують дескриптивну функцію. Деякі з них виступають засобами метафоричного змалювання дійсності: «Довкола снували привітні тіні розбуджених людей-комах» [1]; неба зимового залізобетонносірого [1]; дрібно-вітряний дощ [1].

Найбільш метафоричне звучання мають прикметникові оказіональні композити, які урізноманітнюють лексичне тло художнього мовлення: дивочуйний запах [1]; кривавовинні сліди [1]. Незважаючи на те, що подібні метафоризовані елементи більш властиві поетичному мовленню, Марія Матіос вводить їх у свої прозові тексти, а саме в роман «Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів».

Як семантично місткі одиниці, оказіоналізми надають можливість згорнути окремі деталі опису в однослівне найменування, що забезпечує синтаксичну компактність і раціональність побудови тексту. На окрему увагу в цьому аспекті, а також у плані семантичної та експресивної наповнюваності заслуговують складні оказіоналізми – композити, юкстапозити та одиниці, побудовані шляхом злиття в одне найменування різноманітних словосполучень та речень (так звані зразки «компресивної номінації»), наприклад: злокривалазлива [1], горе-свято [1]; невдовзі або невцьомужитті [1]; водо-кровотеча [1].

За спостереженнями Ж. Колоїз, сутність складних okazіональних лексем полягає в тому, що вони зменшують кількісний обсяг матеріальної форми вираження певної інформації без шкоди для її змісту. «Продукування складних okazіональних номем, – зазначає дослідниця, – відповідає тенденції мовної економії, пов'язується з прагненням адресанта звести до мінімуму обсяг комунікативної номінації, наповнивши її максимумом змісту» [2].

Зазвичай значення складних okazіоналізмів легко встановлюється через семантику їх структурних компонентів. Однак значення деяких складних okazіоналізмів важко встановлюється навіть у контексті; передовсім це стосується тих неолексем, при творенні яких відбулося порушення семантичної або стилістичної поєднуваності компонентів. У результаті такого порушення народжується слово з яскравим, незвичним семантичним наповненням та значним зарядом експресії, наприклад: «До нових територій досвіду-відмирання» [3]; вчора-сьогодні, сьогодні-завтра, вчора-завтра [3]; «Холодно-пекуче поцілувала тебе у уста [3]; «Воля – це маленька-доросла-дівчинка-жінка-наречена» [3]. Наведені приклади доводять, що okazіональні композити та юстапозити здатні виступати в ролі експресивних та компактних за структурою відповідників описових зворотів або окремих речень.

Література:

1. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови І. Вихованець, К. Городенська. К. Пульсари, 2004. 400 с.
2. Віняр Г. Творення нових іменників багатоосновними способами (на матеріалі газети «Україна молода»). *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2009. Вип. 3. С. 14–21.
3. Матіос Марія. Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів. Mr. & Ms. U-Co in country UA. Львів : ЛА «ПІРАМІДА», 2006. 136 с.